

Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	20 Chwefror 2024
Aelod / Swyddog Arweiniol	Y Cynghorydd Gwyneth Ellis, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol / Liz Thomas, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Awdur yr adroddiad	Liz Thomas, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Teitl:	Adroddiad Ariannol (Ionawr 2023/24)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn nodi manylion cyllideb refeniw ac arbedion y Cyngor fel y cytunwyd arnynt ar gyfer 2023/24. Mae'r adroddiad hefyd yn crynhoi'r wybodaeth ddiweddaraf ynghylch y Cynllun Cyfalaf yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a'r Cynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Diben yr adroddiad yw rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am sefyllfa ariannol bresennol y Cyngor a chadarnhau'r cyllidebau gwasanaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer 2023/24.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod yr Aelodau'n nodi'r cyllidebau a bennwyd ar gyfer 2023/24 a'r cynnydd yn erbyn y strategaeth y cytunwyd arni.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Mae'r adroddiad yn rhoi crynodeb o gyllideb refeniw'r Cyngor ar gyfer 2023/24 fel y manylir yn ei chylch yn Atodiad 1. Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £250.793 miliwn (£233.696 miliwn yn 22/23). Ar hyn o bryd rhagwelir gorwariant o £2.840 miliwn (£3.229

oedd swm y gorwariant y mis diwethaf) ar gyllidebau gwasanaethau a'r gyllideb gorfforaethol; daw'r cynnydd y mis hwn yn bennaf o ganlyniad i wasgfydd o fewn y Gwasanaethau Digartrefedd a Gofal Cymdeithasol i Oedolion, Gwasanaethau Plant a Gwasanaethau Prifffyrdd ac Amgylcheddol. Y mis hwn, mae arbedion pellach a ganfuwyd gan wasanaethau a rhyddhau rhywfaint o arian wrth gefn corfforaethol yn cael ei wrthsefyll gan gostau cynyddol gwaith cynnal a chadw dros y gaeaf. Gellir defnyddio'r gronfa wrth gefn ar gyfer lliniaru ar y gyllideb i dalu am y gorwariant eleni, ond bydd hynny ar draul yr adnoddau a fydd ar gael wrth ymateb i wasgfydd annisgwyl mewn blynyddoedd i ddod. Bydd angen i wasanaethau adolygu gwariant ac incwm yn eu meysydd yn barhaus er mwyn lliniaru effaith y gorwariant cyllidebol cyffredinol. Esbonnir cefndir y risgiau a'r rhagdybiaethau cyfredol sy'n sail i'r asesiad hwn yn Adran 6 ac Atodiad 2.

Wrth bennu cyllideb 2023/24 bu gofyn am ganfod gwerth £8.172 miliwn o arbedion ac arbedion effeithlonrwydd ar wasanaethau a chytuno arnynt, fel y nodir isod:

- Gostwng y Gyllideb Ariannu Cyfalaf a'r gyllideb arian at raid Gorfforaethol (£2.267 miliwn)
- Effaith yr adolygiad actiwaraidd teirblwydd o Gronfa Bensiynau Clwyd (£3.828 miliwn)
- Arbedion yn sgil dod â'r gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau'n ôl yn fewnol (£0.300 miliwn)
- Chwyddo Ffioedd a Thaliadau yn unol â'r polisi Ffioedd a Thaliadau y cytunwyd arno (£0.423 miliwn).
- Arbedion effeithlonrwydd mewn gweithrediadau (£0.538 miliwn) wedi'u dirprwyo i Benaethiaid Gwasanaeth mewn ymgynghoriad ag Aelodau Arweiniol.
- Gofynnwyd hefyd i ysgolion gynllunio ar gyfer arbedion effeithlonrwydd o 1% (£0.816 miliwn).

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau refeniw a chyfalaf y Cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol yn sylfaen i waith ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Manylir ynghylch y cyd-destun arwyddocaol mewn gwasanaethau sy'n egluro'r amrywiadau a'r risgiau yn Atodiad 2, ond dylid nodi'r materion canlynol hefyd:

6.1 Cyllidebau Corfforaethol – Amcangyfrifir ar hyn o bryd y bydd £893,000 o arian at raid corfforaethol a £750k o gyllideb ariannu cyfalaf ar gael i'w ryddhau. Mae arian at raid yn cael ei gadw nes bydd yna fwy o sicrwydd ar union gostau terfynol; mae rhyddhau y mis hwn o £502,000 yn cynnwys arian at raid a gynhaliwyd ar gyfer costau teithio ar draws y Cyngor, effaith ar newidiadau i brisiad Trethi Annomestig Cenedlaethol ac effaith chwyddiant cyffredinol.

6.2 Y Gwasanaeth Addysg a Phlant – er bod pwysau ychwanegol o £2.7 miliwn wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2023/24, mae hwn yn dal yn faes sy'n peri pryder. Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw gorwariant o £2.452miliwn (£2.389m o'r blaen) oherwydd gwasgfeydd ym maes gofal cymdeithasol plant (£2.490 miliwn) ac ychydig o arian dros ben yn y gwasanaethau Addysg (-£38k). Mae'r symudiad y mis hwn yn bennaf o ganlyniad i leoliadau maeth a byw yn annibynnol newydd, a chostau cynyddol ar gyfer anghenion dysgu ychwanegol.

6.3 Gofal Cymdeithasol i Oedolion a Gwasanaethau Digartrefedd – er bod pwysau ychwanegol o £8.187 miliwn wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2023/24, mae hwn yn dal yn faes sy'n peri pryder. Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw gorwariant o £1.885 miliwn (£1.938 miliwn o'r blaen) yn sgil pwysau o fewn Gofal Cymdeithasol i Oedolion (£1.041 miliwn) wedi gostwng ychydig y mis hwn, a'r maes Digartrefedd (£0.844 miliwn).

6.4 Ysgolion – Roedd y gyllideb a gymeradwyodd y Cyngor ar gyfer 2023/24 yn cynnwys cyfanswm buddsoddiad ychwanegol net o £3.03 miliwn yng nghyllidebau dirprwyedig ysgolion (heb gynnwys cynnydd mewn grantiau Llywodraeth Cymru). Yr amcanestyniad diweddaraf ar gyfer balansau ysgol i'w cario ymlaen i 2024/25 yw credyd net gwerth £1.729 miliwn, sy'n gyfwerth â gostyngiad o £7.210 miliwn yn y balans a ddygwyd ymlaen i 2023/24, sef £8.939 miliwn. Mae mwyafrif y symudiad yn bodloni'r disgwyliadau gan fod a wnelo'r balansau agoriadol uchel yn bennaf â derbyn cyllid untro i'w wario ar raglenni dal i fyny ac adfer mewn ysgolion. Bydd cydweithwyr Addysg a Chyllid yn gweithio'n agos i sicrhau y defnyddir y balansau hyn yn amserol ac effeithiol ac yn cadw golwg fanwl ar yr

ysgolion sy'n rhagweld balansau diffyg. Mae tanwariant bychan o £139,000 ar gyllidebau ysgolion sydd heb eu dirprwyo.

6.5 Y Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Mae'r sefyllfa refeniw ddiweddaraf yn rhagdybio y bydd gostyngiad mewn balansau ar ddiwedd y flwyddyn o £796,000 o gymharu â £922,000 adeg cymeradwyo'r gyllideb. Mae a wnelo'r symudiad â gostyngiad yn incwm rhenti amcangyfrifedig, a gaiff ei wrthbwysu gan gyfraniad is at raglen gyfalaf y CRT. Rhagwelir felly y bydd balansau'r CRT yn £772,000 ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r Gyllideb Gyfalaf o £17 miliwn yn cael ei rhannu'n bennaf rhwng gwelliannau arfaethedig yn y stoc dai bresennol (£9 miliwn) a chaffaeliadau a datblygiadau tai newydd (£8 miliwn).

6.6 - Rheoli'r Trysorlys - Ar ddiwedd mis Rhagfyr, roedd cyfanswm benthyciadau'r Cyngor yn £299.943 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 4.39% ac roedd ein buddsoddiadau'n £17.4 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 5.18%.

6.7 Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor i'w weld yn Atodiad 3. Cymeradwywyd Cynllun Cyfalaf gwerth £101.7 miliwn a'r gwariant hyd yma yw £58.3 miliwn. Mae Atodiad 4 yn cynnwys diweddariad ar y prif brosiectau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Cyfalaf cyffredinol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Cyflwynwyd Asesiadau o'r Effaith ar Les ar gyfer y cynnydd yn Nhreth y Cyngor i'r Cyngor ar 31 Ionawr 2023.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan y Tîm Arwain Strategol, cyfarfodydd Briffio'r Cabinet, Arweinwyr Grŵp a chyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Mae'r Fforwm Cyllideb Ysgol wedi'i gynnwys yn y cynigion drwy gydol y flwyddyn. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae lefel sylweddol y gorwariant ar draws y gwasanaethau yn bryder mawr. Gofynnwyd i bob gwasanaeth ddod o hyd i arbedion yn ystod y flwyddyn drwy roi'r gorau i wariant nad

yw'n hanfodol a gohirio gwariant ble bo'n bosibl. Roedd yr arbedion hyn a ganfuwyd y mis hwn yn gwrthbwysu cost gynyddol ar gyfer cynnal a chadw dros y gaeaf. Bydd yr arian wrth gefn Lliniaru'r Gyllideb a glustnodwyd yn cael ei ddefnyddio i gefnogi'r gorwariant, ond mae'r sefyllfa bresennol yn golygu bod angen camau rheoli cadarnhaol i leihau gwariant yn ystod y flwyddyn. Mae gwasanaethau'n parhau i adolygu eu holl wariant ac incwm yn eu meysydd er mwyn lliniaru ar effaith y gorwariant yn eu cyllidebau. Mae yna lawer o fuddsoddiad wedi bod yn y meysydd gwasanaeth penodol hyn yn y blynyddoedd diwethaf ac mae'r pwysau yn y galw yn parhau ar y gwasanaethau. Mae gwaith sylweddol wedi cael ei gwblhau i baratoi i osod cyllideb gytbwys ar gyfer 2024/25 ac adlewyrchir y gwasgfeydd ar wasanaethau yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig sydd wedi cael ei adnewyddu yn ddiweddar.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae hwn yn parhau'n gyfnod ariannol heriol iawn ac mae'r materion gwasanaeth arbennig hyn, ynghyd â phwysau chwyddiant drwy'r holl wasanaethau, yn dod yn fwyfwy anodd eu hariannu wrth i'n cyllid fethu dal i fyny â'r pwysau o ran chwyddiant, gwasanaethau a demograffeg. Mae lefel pwysau'r gyllideb yn ystod y flwyddyn yn lleihau ein lefel o arian at raid ar gyfer y dyfodol ac yn rhoi pwysau ar wytnwch ariannol y Cyngor pan mae'n wynebu'r sefyllfa ariannol a ragwelir o fewn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig. Er bod y rhagolygon ariannol yn ansicr, mae gan y Cyngor broses gyllidebol gadarn sy'n helpu i nodi'r gwasgfeydd hyn a chanfod arbedion a dulliau ariannu a fydd yn helpu i gynnal cyflwr ariannol y Cyngor i'r dyfodol.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

O dan Adran 151 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i weinyddu eu materion ariannol yn briodol.